

РОЛЬ МЕХАНІЗМІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

На сучасному етапі виявляється загострення екологічних проблем, що впливає на соціально-економічний розвиток країн світу негативно. Це проявляється, насамперед, у погіршенні стану здоров'я націй, скороченні тривалості життя та суттєвому соціальному розшаруванні через нерівний доступ до ресурсів. Це призводить до порушення балансу «природа-економіка-соціум», сутність якого полягає в глобальній концепції сталого розвитку. Однією з основних причин цього є втручання в екосистеми та виникнення загроз для екологічної безпеки, що вимагає дослідження взаємозв'язку між екологічною безпекою та сталим розвитком економіки, виявлення причин та наслідків, а також визначення характеру взаємодії [1].

Безперечним є той факт, що екологічна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки держави. Тому для будь-якої національної економіки важливим завданням є підвищення рівня екологічної безпеки. Проте можливе виникнення парадоксу, коли досягнення високого рівня екологічної безпеки на основі національних пріоритетів може привести до ігнорування концепції сталого розвитку економіки, що передбачає гармонізацію між екологічною, економічною та соціальною складовими. Це може призвести до негативних екологічних, економічних та соціальних наслідків. Таким чином, на сучасному етапі виникає проблема досягнення рівня екологічної безпеки, який відповідає принципам сталого розвитку економіки.

Загальноприйнятою у світі є концепція сталого розвитку, досягти якого є пріоритетом для будь-якої країни. Сталий розвиток – це система взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності. В основі сталого розвитку лежать невід'ємні права людини на життя та повноцінний розвиток [2]. Визначають три компоненти сталого розвитку економіки: економічний, екологічний і соціальний. Економічна частина фокусується на раціональному використанні обмежених ресурсів та розвитку технологій, які ефективно використовують ресурси для створення сукупного доходу. Цей дохід має забезпечувати, принаймні, збереження сукупного капіталу (фізичного, природного або людського), який використовується для створення цього доходу. З екологічної точки зору, основним завданням сталого розвитку є збереження цілісності екосистем та підтримка їхньої життєздатності. Соціальна складова в першу чергу спрямована на розвиток людини, забезпечення стабільності громадських та культурних систем, а також зменшення кількості конфліктів у суспільстві. У цьому контексті людина стає не лише об'єктом, але й суб'єктом розвитку, беручи активну участь у формуванні життєдіяльності, прийнятті та реалізації рішень, а також контролі над їх виконанням.

В межах концепції сталого розвитку пріоритетним завданням для всіх країн світу є екологічна безпека. Екологічна безпека входить у склад національної безпеки та визначається як комплекс умов, включаючи природні, соціальні, технічні та інші аспекти. Ці умови спрямовані на забезпечення безпеки та якості життя населення, що проживає на конкретній території, а також на підтримання стійкості біоценозу біотопу природної екосистеми.

Екологічна безпека сільських територій є важливим аспектом сталого розвитку, який включає широкий спектр заходів та умов для збереження та покращення стану природного середовища у сільських районах. Це поняття охоплює сукупність ініціатив, спрямованих на забезпечення екосистемної стійкості, підтримку якості ґрунтів, водних ресурсів та повітря у сільських областях [3].

Однією з ключових складових екологічної безпеки сільських територій є збереження та покращення родючості ґрунтів. Використання агроекологічних методів та практик спрямоване на попередження деградації ґрунтів, збереження їхньої родючості та підтримку здоров'я ґрунтової флори і фауни. Важливо також враховувати вплив сільськогосподарської діяльності на водні ресурси. Зменшення забруднення ґрунтових і поверхневих вод, а також раціональне використання водних ресурсів, сприяють сталому розвитку сільськогосподарських систем та забезпеченню якості водопостачання для місцевого населення. Крім того, управління біорізноманіттям відіграє ключову роль у забезпеченні екологічної безпеки. Заходи з охорони різноманітних екосистем та видів сприяють збереженню природної різноманітності та відновленню екологічної рівноваги.

Механізм екологічної безпеки – це система організаційних, технічних, економічних та соціальних засобів та заходів, спрямованих на запобігання та контроль негативного впливу людської діяльності на природне середовище, забезпечення сталого використання природних ресурсів та збереження біорізноманіття. Метою механізму екологічної безпеки є забезпечення екологічно стійкого розвитку, здоров'я населення та збереження природних екосистем для майбутніх поколінь.

Механізми екологічної безпеки включають в себе різноманітні організаційні, технічні, економічні та соціальні елементи, спрямовані на забезпечення сталого взаємодії людської діяльності та природного середовища [4]. Основні компоненти цих механізмів включають:

1. Законодавчі та регуляторні норми.
2. Технічні та технологічні рішення.

3. Економічні механізми.
4. Системи моніторингу та контролю.
5. Освіта та інформаційна діяльність.
6. Участь громадськості.
7. Міжнародне співробітництво.

Механізми екологічної безпеки в сільських територіях відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку. Розглянемо ключові механізми та їх роль у цьому контексті:

1. Екологічно чисті методи сільського господарства – впровадження екологічно чистих методів обробки ґрунту та вирощування рослин дозволяє зменшити вплив сільськогосподарської діяльності на навколишнє середовище. Використання органічних добрив та методів ефективного землеробства сприяє збереженню родючості ґрунтів та зменшенню використання хімічних речовин.
2. Управління водними ресурсами – ефективне використання та охорона водних ресурсів грає важливу роль в забезпеченні екологічної безпеки. Системи зрошення та дренажу, спрямовані на раціональне використання води в сільському господарстві, допомагають уникнути екологічних проблем, пов'язаних з неспрямованим використанням водних ресурсів.
3. Збереження біорізноманіття – запровадження заходів для охорони та підтримки місцевого біорізноманіття є важливим механізмом. Збереження природних екосистем та використання методів, спрямованих на збереження різноманітних видів рослин і тварин, допомагає у підтримці екосистемної рівноваги.
4. Участь громади в прийнятті рішень – забезпечення активної участі місцевого населення у вирішенні питань екологічної безпеки є важливим аспектом. Створення механізмів для залучення громади до прийняття рішень щодо використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища сприяє сталому розвитку.
5. Моніторинг та оцінка впливу – впровадження систем моніторингу та оцінки впливу сільськогосподарської діяльності на екосистему дозволяє оперативно реагувати на можливі негативні наслідки. Точна інформація про стан довкілля допомагає приймати обґрунтовані рішення для забезпечення екологічної безпеки.

Ці механізми разом створюють фундамент для сталого розвитку сільських територій, забезпечуючи гармонійну взаємодію сільськогосподарської діяльності та природного середовища.

Отже, екологічна безпека сільських територій передбачає інтегрований підхід до вирішення екологічних проблем, зокрема раціонального використання ресурсів, збереження біорізноманіття та забезпечення екосистемної стійкості. Цей підхід спрямований на створення умов для сталого розвитку та забезпечення життєздатності сільських територій для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Варламова І. С. Екологічна безпека та сталий розвиток взаємозв'язок та взаємовплив. *Ефективна економіка*. 2016. Т. 1. С. 3-8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5679>.
2. Химинець В. Сталий розвиток Карпатського регіону в контексті євроінтеграційної політики України. *Сталий розвиток Карпатського регіону в контексті євроінтеграційної політики України*. 2013. № 16. С. 71–80. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38383295.pdf>.
3. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Хомюк Н. Л., Войчук М. В., Савчук А. Ю., Коломечук В. В., Цимбалюк С. М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання : монографія / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.
4. Андрієнко М., Шако В. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051>.